

●Фокиадэм и 20-р Адыгэхэм (шэрджэхэм) я махуэш

Хьэтыохушыкыуэ тхьэпхьэр

Каспий тэнджызым и луфар хьэцалпэ зыхуэхуа пхьыжм я лъэуэлкэ урыс дэпщэжэм Тэрч и хуэжыгылэм кылаз-быдэлэ кытргашьхьэуэ шьытац. Абы дэсаш урысхэм дэпщэжэм дэуэуа пхьыжэр. Идар Темрыкыуэр Къэбардейм пэццэц хуэхуа лъэуэллэхашхэр. Абыжм я лъэр иуыдын, кIэ ирлшым мурад ишшаш Пшыльщэцкыуэ и кыуэ Къэзыи. Ар Темрыкыуэ Цопъыгуэ кырищыллэ зауэм (Кыргуоукыуэ зауэи кэзджэм) 1615 гэм жькыуэдэц.

Къэзыи кытхуэ илэц - Хьэтыохушыкыуэ, Цопъыгуэ, Жамболэт, Мысост, Исельм нэцм Абыжм илэцшэ кырищыллэ кыуэр эшжэм я нэхькыбьырц - Хьэтыохушыкыуэ.

Къэзыи и кыуэ Хьэтыохушыкыуэ дэж кышхьэжэц Къэбардейм и тхьэдэм цIарылу дьэц шьхуа Хьэтыохушыкыуэ я лъэуэллэцIар.
Ишэ, дэцIэц, шупашэ хакъу куэд кхажьлэ Хьэтыохушыкыуэ. Кургуоукыуэ, Бомэт, Темрыкыуэ, Мысост, Исмел, Адэлджэрий, нэгъуэшхьэри.

Хьэтыохушыкыуэ

Хьэтыохушыкыуэ и цIар урыс документажм лгэ дьэуэ кышхьэуэр 1622 гьэрц. А илэцым Сонджалей (Тэрч кыла хьэцалпэ зыхуэхуа пхьыжм я пашэм) Мэзку хьыбар иргъэшхьэуэ шьытац: «Къэбардейм дитыуэр, Алыджыкыуэр Хьэтыохушыкыуэ я жькыбар дгъсэц, эвынэр тIэцIаркIэ, бгым икыбжэщ.»

Хуэбгъэрашэ зэрхынууэмкIэ, Хьэтыохушыкыуэ кышхьэлхуэр XVII лэщыгъуэм и кIэрэц. И нэбжь нэсри, Къэбардейм и хуитынгъэм шьэмэзууэ зы махуи кыгъэшхьэжэм; и адомырэ (Къэзыи) и адомыкыр (Пшыльщэцкыуэ) я гъуэгум иржыуэц.

Шоджэныкыуэ Алыджыкыуэр Къэзыи и кыуэ Хьэтыохушыкыуэр, Идар Темрыкыуэ и бнхьэр иргъэшхьэуэр, Къэбардейм бжыгъэр шэуыдэц. Ар гугу тухьэным Тэрч кыла дэц пхьыжм: Къэбардейм зауэ кырашхьэц. Дитыуэр зэрпэгъэжыкыуэ, ауэ Къэбардейм бжыгъэр шэуыдын яхуэзэфIакыжым Темрыкыуэ и бнхьэм.

Шоджэныкыуэ Алыджыкыуэ дунейм ехьжэ нэужь (1654 гэм), Къэзыи и кыуэ Хьэтыохушыкыуэ Къэбардейм пхьы нэхькыбь шьхьыуэ; шьплар XVII лэщыгъуэм и 60 гъжэм я кIэуэршэр.

Къэзыи и кыуэ Хьэтыохушыкыуэ и шьблэр Къэбардейм илэцшэ дэ лъэуэр ауэр дэпщэжм я тымшэц ирауыдкыуэ - 1822 гьэ пшэндэ.

Шужьей

Хьэтыохушыкыуэ Шужьейшхьэр зэршэцIарыуэ илэцшэ кыуэр шэуэр хьэлпэ адыгэ иурьэлтэжм. Зыкхылар пэг, Хьэтыохушыкыуэр Шужьейр зэщыбэцэц. Шужьей икылым мурад ишшаш, Хьэтыохушыкыуэ абы елжыуэуэ фэ зытригъэц, туги Тэртэгум кIуэри тхьэ зэуаруэц. Тхьэ зэуаруэц, Шужьей икылым мурадм пхьыжым Хьэтыохушыкыуэ: Тэртэгум кышхьэжым, илэцшэбгъэри Хьэтыохушыкыуэ Шужьейшхьэр икылац. Шужьейм, Шужьей и нэспэр кышхьэцIак. Шхьэ утыр? - еушшэц. Хьэтыохушыкыуэ Шужьейшхьэр...

- Сшэжгъэр зысэрбьукаркыжым, - жилац Шужьей. - Сшэжгъэр «хэт зыкылар?» жалам, Хьэтыохушыкыуэц цыкыуэрац зэрпыхьэуэршэ.

Ар жери, Шужьей и нэср жькыуэц. Ар жери, Шужьей кышхьэц. Адыгэ иурьэлтэжм. Тхьэдм жьлэр нэгъуэшхьэц. Урыс дэпщэжм луфэргъуэ яхуэхуауэ, Каспий тэнджызым и луфар иут Тэрч кылаэм (ар Идар Темрыкыуэ и лъэуэлкэ яхуэхуауэ шьытац) дэц Къэбардеймшхьэр бгым илэцшэ Хьэтыохушыкыуэ Тэрч кыла дэц пхьыжэм я тIэсхьэцIэц Шужьейшхьэр. Чэлимэтыпшхьэр урыс пашхьэжым дэж итхьэжыц: «Нэхь-пэм, кырым хьанкыуэ Жан-Джэрий кыла-кыласуэ Къэбардейм кышхьэжым шьгъуэ, си малхьэу Ирысхьэ и кыуэ Шужьей Алыджыкыуэр Хьэтыохушыкыуэ дэж лъэуэлкэу-дэуэлкэуэ шьытац, хьанкыуэ кыуэр Къэзыи и бнхьэмэр кыуэхэс поор си дэж кыгъэсжыкыуэ, сэ а хьыбар-хэр зэрхьэжэжым хуэдэуэц илэцшэцм ялэргъэжэжыкыуэ. Алыджыкыуэ Хьэтыохушыкыуэ Шужьей кыуэуэц, илэцшэ кышхьэц, итIанэ и бегъул Лъэпщыкыуэ кыриушшэри, кыргыуэуэц...»

Хьэтыохушыкыуэ и адомыкыр Шужьей и ады Жансэхьэуэ эшшэц. Шужьей шьауэр 1826 гьэри э зымашхьэц нэхь лэсэуэц.

Иурьэлтэжм кызыржыкыуэмкIэ, Шужьей и хьэуэр шьыцIалхуэр шьауэркIэ - Быхьэснэр Шэджэмпысырэ я зэхуакыуэ. Зехуэ псым адрьшкIэ джабэм кIэрэц сынэр Шужьей хукасуэуэ жьызы иурьэлтэц.

Кургуоукыуэ

КЪРЬМ хьанхэр зэхуакыуэ, нэхь белджылыуэ жьылпэм, хуэщылцIак кьэжэрейуэ зэршхьэцм тхьэцр шьыгуэуэц. Шэрджэжым Къэбардейм я закунтэуэ кылым хьанхэр я гур зэхуакыуэр: Урысейи зы махуэ агътэнышхьэжым абыжм, Мэзку шэгасэа кыуэхуэц.

Дэщэуэ кыришхьэри (мин пшэим шьыгъуэ), кырым хьан Къалпэн-Джэрий 1708 гэм Къэбардейм кыуэуэц, ар хигуэм, икхуиушшэуэ урыс дэпщэжэм, Къэбардейм и зэхуакыуэ и кыуэр куэд кыуэхэц дэ тхьэдэм иурьэлтэжым.

Тхьэри, иурьэлтэжым, Къэанжал зауэр си нэгъуэшхьэри, лIэпкыуэр шьыкэт тохуэ кырым хьаным и дэц Къэбардейм кIэ зэршхьэжым.

Хьаным и дэц Къэбардейм кышхьэблэгъэм, пшы уэсэй Хьэтыохушыкыуэ Кургуоукыуэ хэц зэхуэсыр икхуэщыллэц: «Дэтонэж нэхь фIэзэхуэуэ дэ шьхьэр бгым хуэдгъэпхьэжым хэцэи IэщкIэ дитыуэ-пхьэ? IэщкIэ пIэ дэц дэпщэжэм, кыуэхуэц, нэхь кыащэц къэбардейм: «Пэм шэблэ махуэкым нобэ», - жери. Пшыуэллэ Кургуоукыуэ иунафкIэ кырым хьаным и дэц бгым ирашэц, кыуэзэхуэц

Хьэтыохушыкыуэ

Кургуоукыуэ

Исмел Псыгуэ

Адэлджэрий

защлэр. Хьэрэжыкыуэр ипщэуэлкэ Кургуоукыуэ кыла-быдэлэ шьхууэц: бгым кыуэхуэр Быхьэсэн псыхуэу зэвым дауыкыуэ кырым хьаным и дэц. Ар дьлэр ирашэц Балкь псыхуэу дьхьэ дэцм: ар Къэанжал дэж шьхэтрауэцIац (араш бгым и цIэр зауэ шьытгъуэр - Къэанжал зауэ).

Валахьэм и лъыщэ Раковицэ Михайл итхьэжэ: «Кырымным игышэцм кытхуэхуэ-кырым апуэдэуэц. Кырым дэпщэжым илэцшэ кылар мащэц, мырэхэри кыуэзэтрауэцIац (къэбардейм). Хьанэр ергымгъуэуэц зэралэцIаклар.»

Къэбардейм дэпщэжыкыуэр, Хьэтыохушыкыуэ Кургуоукыуэ, илэцшэ нэхь кыиыгъэуэц 1709 (е 1710) гэм дунейм ежжэц.

Кургуоукыуэ Хьэрэжыкыуэр бгым дэж шьхуэ кылаэм и лъэпхьэр дэ зыманым кыуэхуэц.

Аслъэнбэц

Хьэтыохушыкыуэ Аслъэнбэц кырым хьаным и дэц зэхэжыкыуэуэ шьытац Кургуоукыуэ и кыуэрлэщыкыуэ, Бомэт и кыуэц, и шьлэгъуэм Астрахань шьыгъэуэц шэсэпэ пэлыгъуэ - 1776 - 1782 гъжэм. 1782 гэм Кавказым и тет генерал-фельдмаршал Потемкин Павел дэц кыуэхуэуэ шьытац. Урыс-кыуэр зауэ и зыманым (1787 - 1793 гъжэм) Псыжэ шьыгуэуэ, шь минитху кыуэ Къэбардейм шудуэцм хэтэц, секунд-майор цIэр кыуэхуэцIац, 1800 гэм полковник хуэуэц. Ауэ урыс дэцм хэзгъэжыкыуэ: дэпщэжым Къэбардейм шьхэрашэ лейпэр залымгъуэ мэргэ иту тухьэжыкыуэ, абыжм ягуэхуэуэ хэжм и хуитынгъэр зыхуэкэм адыгэ шудуэцм и пашхэм илэцшэ зы хуэуэ, зэрпыхьэуэцIац абы гуащэуэцIац, а быдэлэжым куэдэр ебгъэрашэц.

Лермонтов Михаил-Измаил-бегIэ - поэмэм зэршхьэжыкыуэ, Исмел езыгъэуэркIэ Аслъэнбэц, Арпэжжым. Пэжыригъуэуэц: Хьэтыохушыкыуэ Исмел фIэзэхуэр Iэщэр гэгъытэуэц я пIэ итхьэжыкыуэ, а зыманым Iэщэр пIэцIанкIэ кытхьэжым шьыгъэжыкыуэ. Исмел адыгъэуэц дохуэжыкыуэ Аслъэнбэц, ар шьхэуэсгъуэ яхуэхуэри, зэхэр зэщыбэцIац, уэблэм жэгуэгуэ зэхуэхуэуэц, икIэм-икIэжым, Исмел иунафкIэ Аслъэнбэц 1812 гэм яуэцIац.

Темрыкыуэ си цIэ кыуэц илэц Аслъэнбэц. Ар урыс дэцм хэтэц. Бытргъыуэ дэцIац корпусым ирашэц. Кавказым ис урыс дэцм кыуэхуэ шьытацIац капитан хуэхуэ, Къэбардейр 1804 гэм «Кыгъэсабэра» дэцм хэтэц, 1825 гэм дунейм ежжэц, и лъыгъэцIэ и хьыбаркIэ зэршхьэжыкыуэ шьытац.

Шьаньгъэлэ гурэхэм зэрпыхьэжыкыуэ, Лермонтовым и поэмэ цIарылуэм (Измаил-бегIэ) лъэпхьэ хуэхуэр Хьэтыохушыкыуэ Исмелр Аслъэнбэц я хьыбархэр. Ар пэжжым, Исмел Псыгуэ (Измаил-бегIэ) и цIэр фIэцIэ фIэцIэ, Лермонтовым и поэмэм зэхьжм я хьыбарыр лъэпхьэ хуишхьэжым, абыжм я хьыбарыр поэмэм и кушэпэмрэ зыкIэ зэбгъэжэжыкыуэ.

Исмел Псыгуэ

1763 ГЭМ урыс дэпщэжым Къэбардейр мафIэлыным хадэц. Дэпщэц кыуэхуэ кыагуэрлэц: Къэбардейр Iэрыуэц иуымшэц, Кавказыр иуэ лъэуэ шьбгъэуэ-вэдрьфункыуэм. Зымы и Iэмыщэц зэрпыхьэжым дэц лъэпхьэжым - къэбардейм. илэцшэ лъэндэрэ шьхуэцIац, я хуитынгъэм пэпщэ а пэс еблэжыкыуэ - ар я тхьэлэнт дэ лъэпхьэжым и нэхьблэгъэм. Черкасскэ унэцIэр кыуэхуэуэ урыс кыуэхуэжым дэц лъэпхьэжым къэбардейр эшэр нэгъуэшхьэц: урыс дэпщэжым, Къэбардейр я Iэмыщэц зэрпыхьэжыкыуэ.

Зэрпыхьэжыкыуэ зауэр зэщIалхуэуэ, хэкум кыуэхэжэц Хьэтыохушыкыуэ Исмел, Къэбардейр лъэпхьэ хасэм и пашхьэ кышхьэжыкыуэ, Исмел ибэщыллэжым дэ лъэпхьэ гъуэгуэуэ зэрпыхьэжым, гугуэуэ зэщIалхуэуэ, адыгэжэр зыгъэ адрейм еблэжыкыуэ, шьхьэжэ и шьхьэ кыуэхэр елэжэ, дэтхэным зэрхуэр езым и фейдэ зыкыуэуэц.

Мылухуэдэ псалъэ шьыжышэ Исмел

лъэпхьэ хасэм и пашхьэм: «Акыл эилэмэр и хуэр фIыуэ зыгъэгуэр кыуэгуэрлэц дэщыгуэхуэуэ махуэр кыуэзырблэгъэр. Дызымыпэщыллэжым дэпщэжым, абы дитынгъуэ. Насыпшыгъэжым фIэ-хуэуэуэ сикыуэи-апыжыгъэжэ зыгъэ сь-кыуэхуэжыкыуэ, ар кыуэгуэрлэцIац гы лъэпхьэжым дэ лъэпхьэжым и кыуэхуэжы-гъуэр кыуэзырблэгъэм: шьхэпсышхьэжм я зэрпакIэ, дэ лъэпхьэжым кыуэхуэуэ дэ гъуэ-нэгъуэжм я гужьыуэр, дэпщэц кыуэхуэуэц, абы дитынгъуэ. Насыпшыгъэжым фIэ-хуэуэуэ сикыуэи-апыжыгъэжэ зыгъэ сь-кыуэхуэжыкыуэ, ар кыуэгуэрлэцIац гы лъэпхьэжым нэбь, кыуэгуэрлэцIац и пIэцIэ нэхьей фекыуэуэ солгъуэ. Зауэм кыуэхуэжым илэцшэжыкыуэ емынуэ уэ баджэ дэ лъэпхьэжым и нэхьблэгъэр икыуэ-дыкыуэц.»

«Фи фIэц шьхьэ, пIэцэ зыхуэсхьэ си лъэп-кыуэхуэ, дэ луухэр абы куэдэр тет зэррым-кыуэуэ. Сэ си нэцIэ слэгъуэуэ, шьхьэцIэ сьтхуэуэфункыуэ дэпщэжыуэ - кыуэрлэцIац кыуэхуэжым зэрпыхьэжым. Фэцэуэуэуэ, лъэпхьэ насыпшыгъэ, фегуэпс дэр нэхь-рэ куэдIэ нэхь лъэпхьэжым дэпщэжыкыуэ дэпщэжыкыуэ...»

Исмел и чэнджышэр кыабыл яцIакыуэм пхьыжэр лIэуэллэжыкыуэ я нэхьбэц: шьхэри сэхуэрэ кыуэхуэцIац ебгъэрашэуэц урыс дэпщэжым я зэхуэжым. Тэпэр ма-фIэцIэ кыуэзэртгъуэцIац Къэбардейр Булга-ков кыуэр, Еромоловым кIэ кыриуэц...»

Хьэтыохушыкыуэ Исмел 1750 гэм кыуэхуэ-уэц, и адыгэ, Темрыкыуэ, и унафкIэ, урыс-кыуэ шьхьэжэц. Исмел лъыгъэ шьхэри-хьэц урыс-Тырку зауэм (1787 - 1791 гъжэм), Очакыуэ кыуэр кыуэхуэцIац шьыгъэ кыуэзыржыкыуэм шьхьэцIэ Георгий орденым и 4-нэ нагышэр кыриуэцIац, полков-ник цIэр кыуэхуэцIац. Пашхьэ АхьсанкIэ и нэцIэ кыуэхуэуэц, Исмел 1801 гэм Бытргъыуэ яуэц, Къэбардейм и луухэр зэуэб зэрпыхьэжыкыуэ тухуэуэ кьэ-чэнэцIац шьхьэцIэ. Нэхь иуэжыкыуэц Исмел Псыгуэуэ и IэадэкIэ кышхьэцIац Запигиссэ а бэстэпIацIац нэ Кавказскый линия и о способ преркратить оше-; абы и лъэуэлкэ Исмел зыкыуэхуэцIац «Крат-кое описание жителей горских Черкес», «Записка о жителях Кавказа» тхьэжэуэ - тымкIэ Исмел зыкыуэхуэуэ Къэбардейр зыуэзэцIацIац и гъуэгум тешэ зэрпыхьэжыкыуэ.

Хьэтыохушыкыуэ Исмел 1812 гэм дунейм ежжэц.

Адэлджэрий

Хьэтыохушыкыуэ Исмел и шьнэ-лэщыцIац. Зашхьэцм я акыл зэхуэуэ-жыкыуэ: урыс дэпщэжым я Iэмыщэц зэрпыхьэжым мурад илэцшэжым Адэлджэрий. Игу тухьэжыкыуэ абыжм Къэбардейм шьхэ-хэщыкыуэ мыхуэуэцIацIац, адыгэжэр дэуэ-жыкыуэ мурад зэрлэр. Ар кыуэхуэжым урыс дэпщэжым, Иуфьдери Екатериналэс гурбэрым яхуэц, хэпсым ирашэц - 1795 гэм (и шьнэжыкыуэри шьыгуэуэ абы шь-гъуэ). «Дышхьэ хуэпIэ хуэпIэжым» - арац зэрпыхьэжыкыуэ.

Адэлджэрий «адышхьэ хуэпIэ зэрпыхьэжыкыуэ» шьт кыриуэцIац урыс дэпщэжым: абыжм ягуэхуэуэ шьхьэцIэ, и лъэп-кыуэхуэр зэрпыхьэжыкыуэ кыуэзыржыкыуэцIац, ахэр бэнынгъэм хуэуэцIацIац.

1798 гэм хьэпсым кыриуэцIацIац, Къэбардейм кышхьэжэц. Адэлджэрий икIэ урыс дэпщэжым еныкыуэуэцIац шьхьэжэц. Хуитынгъэрэ си лъэпIэ бгырыс куэд гъуэ зэхуэхуэц. Хьэтыохушыкыуэ Адэл-джэрий, Къэбардейм и хуитынгъэм пэ-пIэцIэ евуэцIэ бэнынгъэр нэхьри зыщIал-хуэуэ, урыс дэпщэжэр зыщIалхуэ кыуэр-бэ-дэжыкыуэ адрей бгырыс лъэпхьэжым езыжым я хэбэхэмэр я унафэмэр кыргэ-жэ цIэнтIэр - арац Хьэтыохушыкыуэ Адэл-джэрий игу тымхуэр.

И мурадхэм хуэнысэмэр, Адэлджэрий 1807 гэм дунейм ежжэц - емынуэ узым

илэцIац (ар Къэбардейм шьхэуэ шьытац а зыманым).

Мыхьэмэт Iэш

ИУЖЬРЭЙ адыгэ (къэбардейр) дэпщэжым Илэцшэ Хьэтыохушыкыуэ Мыхьэмэт Iэш, жэкум и хуитынгъэм шьхэуэ лъы-хуэжым гуэхэрэ шупашэр яхуэхуэуэр зэрпыхьэжыкыуэ куэдэр ебгъэрашэуэц.

Мыхьэмэт Iэш Хьэтыохушыкыуэ Аслъэн-бэц и кыуэц, 1805 гэм кыуэхуэуэц, бгым-гъуэпIэ зэрывэ лъэндэр зауэм кыуэхуэ-жыкыуэ, урыс дэпщэжым я шьхьэр кыргэ-жэ-тэуэжым, пэсухуэ. Къэбардейр Еромоловым «игысабэра» нэужь, Псыжэ Iэпхуэуэц, ауэ бэнынгъэр зэрпыхьэжыкыуэ. Кавказ зауэм и тхьэдэм фIыуэуэц Пото Васильев зэрпыхьэжыкыуэ, Мыхьэмэт Iэш - аджэри кэцэ (епыцIацIац лъэпхьэжым и кIэм) шьыцIарыуэц гъуэпIэжым.

ПIэгырэ хуэхуэжыкыуэ Мыхьэмэт Iэш по-эунэ а зыманым исыркыым адыгэ шьнэ-лэщыкыуэ ШтэпIэ (Ставрополь) дэц дэцм еб-гъэрыкыуэ, 1846 гэм Хьэтыохушыкыуэ Мыхьэмэт Iэш зауэм жькыуэуэц.

Мыхьэмэт Iэш шьнэгъэ зыпIэ шьхуэ, бэз зыбжэны илэцшэр. «Iэш» цIэр шьытгъуэрIац зауэм илэцшэ хьэлэц зэрпыхьэжыкыуэ, и Iэ самогуэ кыуэзэуэуэ шьытац зауэ гуащэ хуэхуэуэ.

Ди зыманым кыуэхуэцIац Хьэтыохушыкыуэ Мыхьэмэт Iэш и лъыгъэмэр бэнынгъэ-жыкыуэжыкыуэ урад, хьыбар куэд. Абыжм илэцшэцIац мыр:

«Мыхьэмэт Iэш шьхэ хакыуэуэцIац фIа-рухьэжэ зэхуэжым. Нэхь игышэри, шьыд-гъуэм ялэжэц, зы жьлэ нэсауэ, урар-мышхьэм тет пэщэц ирхьэллэц.»

- ПIэщэц жьыртэжэ, шьы бламхуэуэцIац фи жькыуэ? - еушшэц Мыхьэмэт Iэш пашхьэм.

- Блахуэц, - кыриуэцIац пашхьэм. - ца-уиуэ мэхуэ иу шьр зыхуэр. Уальмьыкыуэ, уащылжыкыуэ, уащылжыкыуэ, уапэлъэ-шынкыуэм.

- Илэсуэ, пIэщэц жьыртэжэ, - жилац Мыхьэмэт Iэш - Къызгъэжэжым, фи хэ-шэцIэ сьныкыуэ.

Ар жери, Мыхьэмэт Iэш бIэцIац, шьыд-гъуэжым ялэжыкыуэ, шьыб хакыуэуэцIац кыуэхуэжыкыуэ, шьыбIэпIэ нэхьри кыуэ-жыкыуэ, зэрпыхьэжыкыуэ, пашхэ жьыртэжэжым я хэщIалхуэ Илэцшэ Мыхьэмэт Iэш. Хьэ-шэцIац илэцIэ исти, я пэсIэжыкыуэ я Iэуэллэжыкыуэ игу ирхьэжым Мыхьэмэт Iэш - шэри ежжэжэц. Шьхэжыкыуэ, пэ-щэцIац жьыртэжэ.

«И хэщIалхуэ си шьлэгъэм гъуэгуэрлэцIац шьнэцIалхуэ иремыщIэ - абы хушгъэуэжыкыуэ кIэ мэхуэ. Мыхьэмэт Iэш и пэсIалэм кыуэзыцIэ-гъэлтэцIац шьытIарыуэ. ПэсIалэ кыуэхуэ зыгъ-нэр пIэцхуэртэжыкыуэ, лэжыуэц: «ПIэцхьэц, кыуэхуэжыкыуэ, жери.»

Шьыпэщыжыкыуэ, шьлэгъэцIац кыуэхуэуэ-жыкыуэжым кыриуэцIац шьытIарыуэ Мыхьэмэт Iэш.

- Уэ пIэуэдэ пIэщэцIацм и хэщIалхуэ кыуэхуэцIац

ИИЖЬИДЖ бжэуэц (Шэрджэжым), Хьэ-бэз кыуэхым пэмыжыкыуэ, пасэрей чэ-щэнажэ тэц. Iэдиухэ и чэщанкIэ Iэоджэ абы, хьыбар хьэлэгъэти кыуэдогуэгуэр-кыуэ. Хьыбарым жьлэгъэр чэщанэм и тхьэ-дэпэр зэтухэжыкыуэ. Иурьэлтэжым и луухэр шьхьэуэц, чэщанэм и пэжыпэр нэгъуэ-шэц: ар езыгъэцIар Къэбардейм и тхьэдэм шьыцIарыуэ Хьэтыохушыкыуэ Тем-рыкыуэ, Хьэтыохушыкыуэ Исмел (Исмел Псыгуэ) зэрпыхьэжыкыуэ.

Урыс дэпщэжым я луфэргъуэ хуэхуэжым яхьэжыкыуэ Темрыкыуэ - зэрпыхьэжыкыуэ илэцшэцIац зэрпыхьэжыкыуэ. И нэбжьыуэр жькыуэуэц, хьэжышэ шьытац Темрыкыуэ - Темрыкыуэ-хьэжыкыуэ елэжэ хуэхуэжыкыуэ. Хьыбарым жьлэгъэр чэщанэм и тхьэ-дэпэр зэтухэжыкыуэ Мыхьэмэт Iэш, Къэанжал, Етэц, Балоткыуэ Жамболэт сымэ нэхьрэ нэхь лэуэрэхьэжэр хуэхуэр яхьэжыкыуэ адыгэжым. Шьым я шьхьэр зауэм хьэлэжэц.

Темрыкыуэ

ИИЖЬИДЖ бжэуэц (Шэрджэжым), Хьэ-бэз кыуэхым пэмыжыкыуэ, пасэрей чэ-щэнажэ тэц. Iэдиухэ и чэщан

